

Pedagogická diagnostika

Katedra pedagogiky – PaedDr. Jan Štáva, CSc.

stava@ped.muni.cz , (549497232)

přednášky

2010/2011

Ukončení předmětu :

Seminární práce

1. nadané dítě

2. Anamnéza žáka

zkouška (ústní nebo písemný test)

1. Základní teoretická východiska pedagogické diagnostiky
2. Pedagogická diagnostika připravenosti dítěte na školní vzdělávání
3. Metody pedagogické diagnostiky
4. Spolupráce učitele s PPP a PC
5. Autodiagnostika práce učitele
6. Diagnostika rodiny jako výchovného činitele
7. Didaktické testy
8. Pedagogická diagnostika výchovných výchovných činností
9. Diagnostika sociálního klimatu školní třídy
10. Diagnostika nadaných žáků
11. Alternativní hodnocení

Pedagogická diagnostika

- Teoretická východiska pedagogické diagnostiky – přístup edumetrický a kasuistický v procesu diagnostikování, provázanost PD s jinými vědními obory. Diagnostický proces, typy diagnostiky.
-
- MOJŽÍŠEK, L. Teoretické otázky pedagogické diagnostiky. Praha: Academia, 1987 str. 5-45
- SWIERKOSZOVÁ, J. *Pedagogická diagnostika dětského vývoje pro učitele primárního vzdělávání*. Ostrava: OU, 2004. s. 7-32. ISBN 80-7368-018-1
- KOLÁRIKOVÁ, Z.; PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. s. 233-257. ISBN 80-7178-585-7.
- ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuálně vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X. str. 10-25
- DVOŘÁKOVÁ, M. Přehled metod zjišťujících diagnostické údaje. In Kalous, Z.; Obst, O. (ed). *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X. str. 186 - 188

Pedagogická diagnostika

■ ÚVOD

Pro výchovu je velmi důležité zjišťovat efektivitu svého působení a také sledování příčin, proč se v konkrétních podmínkách nedaří dosáhnout stanovené cíle. Objektem výchovy je dítě, dospívající žák a také dospělý člověk a sleduje se rozvoj konkrétních vědomostí, dovedností a návyků, ale také poznávacích procesů, zájmů, postojů, světového názoru, morálních, estetických a pracovních vlastností. Sleduje se i rozvoj pohybové kultury. K naplnění významného záměru rozpoznat a hodnotit úroveň pedagogického rozvoje, hledat příčiny problémů a zjišťovat podmínky výchovy má sloužit pedagogická diagnostika, bez které si nelze představit zpětnou vazbu ve výchově ani progresivní pedagogickou praxi a objektivní vědecký výzkum.

1. Pedagogická diagnostika jako proces

- Pedagogická diagnostika je vědeckou disciplínou, která se postupně vyčleňuje z pedagogicko psychologické diagnostiky a vytváří samostatný teoretický i metodologický potenciál pro potřeby pracovníků ve školství a jiných institucích. Lze hovořit o tom, že pedagogická diagnostika má v našich zemích určitou tradici, první stopy lze nalézt u J. A. Komenského.
- Ale teprve s rozvojem pedagogického poradenství v 60. letech minulého století se začíná formovat samostatný vědní obor. Jde o změnu pedagogického působení na základe exaktního poznání a analýzy zjištěných skutečností. V průběhu let se tímto problémem zabývá celá řada významných psychologů a pedagogů (viz seznam použité literatury). Např. L. Mojžíšek (1988, s. 235) chápe pedagogickou diagnostiku jako „teorii a metodickou praxi zjišťování, rozpoznávání, klasifikování, posuzování a hodnocení úrovně pedagogického rozvoje žákovy osobnosti nebo skupiny žáků, rozvinuté vlivem pedagogického působení“. Tentýž autor upozorňuje na spojitosti diagnostiky se zjišťováním podmínek a příčin pedagogického rozvoje a návrhem dalších pedagogických opatření.

Pedagogická diagnostika

Pedagogická diagnostika = speciálně pedagogická disciplína, která se zabývá objektivním zjišťováním, posuzováním a hodnocením vnějších a vnitřních podmínek i průběhu a výsledků výchovně vzdělávacího procesu. Na základě těchto zjištění jsou potom vyslovovány prognostické úvahy a navrhnována pedagogická opatření.

(Chráska, M. Základy výzkumu v pedagogice: 2. vyd. UP Olomouc, 1998.257 s. ISBN 80 70677988).

Pedagogická diagnostika je proces zjišťování a současně hodnocení dosaženého stavu rozvoje žáka. Je neoddělitelnou součástí výchovně vzdělávacího procesu.

Zahrnuje celý komplex činností, ke kterým patří:

Posuzování. Získávání informací. Zpracovávání získaných informací. Vyhodnocování .
Klasifikace a mnohé další

Všechny úkoly pedagogické diagnostiky jsou podřízeny pedagogickému záměru.

Pedagogická diagnostika je úzce spojená s praxí. Vychází z pedagogických norem a hledisek a sleduje plnění cílů a úloh výchovně vzdělávacího procesu (např. osnov, standardů). Vzhledem k těmto normám pak posuzuje a hodnotí dosaženou úroveň pedagogického rozvoje žáka či skupiny žáků. Snaží se také odhalit co brání žákovi či skupině žáků plnit tyto požadavky. Pedagogická diagnostika směřuje k vypracování hypotézy o dalším pedagogickém postupu a projektu pedagogického opatření.

Předmět pedagogické diagnostiky

- **Předmětem pedagogické diagnostiky** je celý soubor jevů, dějů a jejich vzájemných vztahů v oblasti pedagogické situace. Obsahové zaměření pedagogické diagnostiky sleduje rozvoj osobnosti jedince, skupiny, vliv podmínek a příčin (škola-rodina, učitel-rodina, případně další činitelé ovlivňující rozvoj žáka.
- Předmět pedagogické diagnostiky zároveň určuje též **oblasti pedagogické diagnostiky**:
- **Osobnost žáka** (školní zdatnost, vlastnosti, chování žáka)
- **Skupina žáků** (sociální vztahy ve třídě, jejich struktura, sociální klima)
- **Pedagogické působení školy** i vlastní pedagogická činnost učitele
- **Vliv výchovných činitelů působících mimo školu** (rodinné prostředí, kamarádi, vliv dalších osob – prarodiče apod., širší sociální prostředí)

Diagnóza

- Je výsledkem diagnostických činností, je to hodnotící závěr o zjištěné úrovni rozvoje žáka, obsahuje hodnocení aktuálního stavu a také návrh pedagogických opatření, včetně stanovení odpovídajících prostředků, není nikdy uzavřená, konečná, musí počítat se změnami ve vývoji žáka

Úkoly pedagogické diagnostiky

- Rozpoznání určitého stavu
- Stanovení jeho příčin
- Navržení dalších výchovných opatření = prognóza

Etapy diagnostického postupu

- Sbírání a získávání diagnostických údajů
- Zpracování diagnostických dat
- Interpretace údajů a jejich hodnocení
- Vymezení, upřesnění a formulace diagnostického cíle a předmětu diagnostického šetření
- Formulace diagnostických závěrů a návrhy pedagogických opatření

■ Zásady diagnostického procesu

- Poznávání žáka (třídy, kolektivu) je dlouhodobý proces, je nutno zaznamenávat všechny změny.
- Při poznávání je nutno spolupracovat s ostatními pozorovateli (ostatní učitelé, vedoucí zájmové činnosti, trenéři, spolužáci, rodiče atd.).
- Důsledně hledat příčiny sledovaného jevu – velmi obtížné (etiologie – nauka o příčinách).
- Dodržovat hledisko individuálního přístupu.
- Diagnostický závěr vždy spojit s návrhem pedagogických opatření – citlivá záležitost, ale perspektivně poskytuje učiteli zpětnou vazbu.

Diagnostické kompetence učitele

- Vyplyývají z analýzy etap :
  - Dobrá teoretická orientace v pedagogické diagnostice - metody, dovednost je vhodně volit, umět získané údaje zpracovat, umět vést diagnostické šetření, vyhodnocovat data, vyvozovat na základě interpretace a analýzy diagnostických dat pedagogické opatření a závěry
- Učiteli je bližší didaktická diagnostika
- Diagnostické kompetence učitele představují soubor vědomostí, schopností a dovedností.

- Problémy diagnostické práce, diagnostické kompetence
- Diagnostické kompetence učitele představují soubor vědomostí, schopností a dovedností, které umožňují diagnostikování žáka, příp. úkolových situací na jednotlivých úrovních založeného diagnostickým porozuměním, odpovědností a oprávněností při provádění diagnostických činností. (Krykorková, Chvál, 2006).
- Diagnostik si musí uvědomit účel a cíle diagnostiky. Aby věděl za jakým účelem ji užívá a komu má co přinést? Vždy při diagnostikování jde o vnik do soukromí člověka. Zde nastupují etické zásady. Odpovědně musí zvážit výběr a způsob použití diagnostiky, zda ji vůbec použít a za jakých podmínek.
- U nezkušených pracovníků velmi hrozí riziko oslnění výsledky testů následně možná patologizace žáků. Přitom diagnostiku mimo vyškolené odborníky (lékař, psycholog, pedagog, sociální pracovník) provádějí také vedoucí různých zájmových útvarů a samozřejmě rodiče. Ideální postup je práce odborníka, který pracuje i s poznatky získané od laiků.

- Pro ochranu klienta (žáka) slouží především kvalitní profesionální příprava pracovníka,
- etické kodexy profese a zásady práce s diagnostickými metodami (např. standardy pro pedagogické a psychologické testování).

- V praxi se nejčastěji při diagnostikování objevují tyto problémy:
  - a) Nedostatek dovedností a nedostatečné kompetence diagnostika.
  - b) Užívání (nevhodných) diagnostických metod.
  - c) Povrchní interpretace (např. kresby) -dětinské nadšení z toho, co lze jednoduše z metody vyčíst.
  - d) Haló –efekt a předem determinovaná odpověď. (Potvrzuji si, že můj odhad byl správný.....).
  - e) Soukromé teorie osobnosti. (Komu nejde matematika, nemůže mu jít ani fyzika).
  - f) Rychlé stanovení diagnózy, jednorázovost vyšetření, chybějící supervize apod.

Specifické rysy a zaměření pedagogické diagnostiky v základní škole

- Poznávání žáka musí být dlouhodobé
- Nutná spolupráce s ostatními posuzovateli
- Respektování etiologického hlediska
- Hledisko individuálního přístupu

Typy pedagogické diagnostiky (podle O. Zelinkové 2001):

- a) diagnostika normativní
- Slouží potřebám společnosti. Výsledek diagnostikování je srovnáván s výsledky reprezentativního vzorku celé populace v určitých zkouškách. Zjišťuje tedy, zda žák a jeho výkony jsou srovnatelné s většinou populace stejného věku, zda zaostává apod. Slouží např. k posuzování možností dalšího studia.
- b) diagnostika kriteriální
- Snaží se určit úroveň ve které se žák nachází, jaké dovednosti zvládá, opět srovnává s obecně stanovenými měřítky.
- c) diagnostika individualizovaná
- Neužívá žádné srovnávání, ale sleduje postup a dosaženou úroveň za určitý časový úsek. Je předpokladem pro pozitivní motivaci k dalšímu snažení, rozvoji. Je velmi potřebná u méně úspěšných nebo jakýmkoliv způsobem handicapovaných a znevýhodněných dětí. Správně stanovená diagnóza může předejít vzniku možných problémů ve vývoji.
- d) diagnostika diferenciální
- Slouží k rozlišení stávajících a přetrvávajících obtíží, které mohou mít stejné projevy, ale

Edumetrický a kauzistický přístup k diagnostikování

■ Peter Gavora

- Rozlišuje dva přístupy k diagnostikování žáků.
- Edumetrický (užívá kvantitativní metody, zjištěné údaje mají numerický charakter- např. testování)
- Kauzistický přístup pozornost je věnována každému diagnostikovanému jedinci individuálně (kvalitativní pohled)

Specifické oblasti pedagogické diagnostiky žáka mladšího věku

- Diagnostika školní zralosti
- Diagnostika počátku školní docházky
- Úroveň osvojování dovedností
- Specifické poruchy učení

Oblasti pedagogické diagnostiky v základní škole

- Diagnostika osobnosti žáka
- Diagnostika rozumového rozvoje žáka (vědomosti, dovednosti, návyky, rozumové schopnosti, učební styl žáka)
- Diagnostika motivační a zájmové oblasti, postoje, hodnotové orientace, psychických a somatických vlastností žáka
- Diagnostika školního prostředí
  - Školní třída a její diagnostika
  - Autodiagnostika ped. práce učitele
- Diagnostika rodinného prostředí

Seznam literatury k předmětu Pedagogická diagnostika

- *Rámcový vzdělávací program pro předškolní výchovu a vzdělávání, RVP základního vzdělávání: www.vuppraha.cz*
- *Zákon č.561 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání: www.msmt.cz*

Seznam literatury k předmětu

Pedagogická diagnostika

- ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. s. 330-333. ISBN 80-7178463-X.
- GAJDOŠOVÁ, L.; ŠATÁNEK, J. *Otázky poznávání osobnosti žiaka a školském triedy*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 1996. 61 s. ISBN 80 – 88825 – 81 – 4.
- HRABAL, V. st., HRABAL, V.ml. *Diagnostika. Pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. Praha: UK, 2004. 199 s. ISBN 80-246-0319-5.
- Hrabal, V. st. *Jaký jsem učitel*. Praha: SPN, 1988
- CHRÁSKA, M. *Didaktické testy*. Brno: Paido, 1999. 91 s. ISBN 80-85931-68-0.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogické diagnostiky*. Olomouc: UP Olomouc, 1988. 49 s.
- KALOUS, Z.; OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. s. 185-250. ISBN 80-7178-253-X.
- KOLÁRIKOVÁ, Z.; PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. s. 233-257. ISBN 80-7178-585-7.
- MERTIN, V. *Individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 1995.
- MOJŽÍŠEK, L. *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha: SPN, 1986.

Seznam literatury k předmětu

Pedagogická diagnostika

- MOJŽÍŠEK, L. *Teoretické otázky pedagogické diagnostiky*. Praha: Academia, 1987. 161 s.
- MOJŽÍŠEK, L. *K problému pedagogické diagnostiky zájmů, schopností a nadání žáků*. Uherské Hradiště: Okresní osvětový dům, 1966. 36 s.
- SLAVÍK, J. *Hodnocení v současné škole*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-262-9.
- SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: UP, 2003. ISBN 80-7178-544-X.
- SWIERKOSZOVÁ, J. *Pedagogická diagnostika dětského vývoje pro učitele primárního vzdělávání*. Ostrava: OU, 2004. 77 s. ISBN 80-7368-018-1
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Psychodiagnostické metody v práci učitele primárního vzdělávání*. Ostrava: UO, 2004. 71 s. ISBN 80-7042-372-2.
- ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální*

■ Děkuji za pozornost.